

„Az, hogy óra, őket nem is érdekli...”

Hányadikosokat tetszik tanítani?

Ebben a tanévben elsősöket tanítottam, húsz gyerekekkel dolgoztam, amelyből tizennyolc volt cigány.

Az iskolában összesen hányan járnak?

Ebben a tanévben ötvenegy gyerek volt beírva, abból nyolc-kilencet mondanék magyarnak csak, a többi cigány.

Ez egy-nyolc osztály?

Egy-négy osztályos elemi iskola van a faluban, a tanulmányokat csakis a magyar gyerekek folytatják a községi iskolában.

Ötödik osztályba már a roma gyerekek nem jutnak el?

Nem, azért nem, mert nem tudják beszerezni a szükséges tanfelszerelést. Elsősorban azért jönnek el egy-négy osztályba is, mert hogyha nem tanulnak hét éves koruktól, nem kapják a gyereksegélyt. Ha megjelennek az iskolában hét éves kor után s aztán majd tovább is, akkor megkapják a gyereksegélyt, talán ez most 164 000 lej.

Ha ötödik osztályba nem iratkozik be, akkor is kapja tovább a gyereksegélyt?

Akkor nem kapja meg, de akkorra már annyira nő a kora, hogy tudják hasznosítani őket a munkában, s akkor így könnyebb a megélhetés. Tehát kiviszik a mezőre, akkor már 11 éves, ha osztályt ismét 12-13 éves, s akkor már tud dolgozni. Hasznosítják a munkában, őszi munkában, tavaszi munkában.

Napszámba járnak, vagy saját földjük van?

Inkább napszámba, nincsen saját földjük vagy semmi ilyesmi.

Hogy tanulnak a gyerekek?

Vannak olyanok, akik jól tanulnak, akiknek a szellemi fejlődése kicsit előrehaladottabb, de ezt csak 10%-nál látni, a többi az eléggé gyenge. Azt hiszem, hogy ez a környezetükből is adódik, hogy ennyire el vannak maradva, s a tapasztalatom szerint legalább három év kell, hogy utolérjék a többieket, tehát körülbelül három évvel vannak lemaradva más gyerekektől. Ez abból is adódik, hogy nem járnak óvodába, s akkor ez történik, hogy az első osztályt általában megismételik kétszer, s akkor kicsit utol tudják érni a többieket.

De megtanulnak írni, olvasni?

Megtanulnak, általában nagyon kevés, aki nem tud megtanulni.

Minden gyereket beíratnak első osztályba?

Igen, a pénz végett. Itt a faluban olyan cigányok laknak, akiknek más megélhetésük nincs, csak a napszám, tehát nem dolgoznak sehol, külföldre sem járnak, s akkor csakis ebből élnek, a gyermeksegélyből, amit az iskolában kapnak. Tehát az államtól, de ha nem jön iskolába, akkor nem kapja meg, vagy ha hiányzik az iskolából, akkor sincs jogom lepecsételni a csekkönyvet, ahogy mondják ők.

Sezért járnak rendszeren.

Járnak rendszeren, mert ha meghaladja a 20 óra hiányzást hónapoként, akkor nincs jogom lepecsételni, s ez mindenképpen öt-hat napot jelent, csak akkor hiányoznak az iskolából, hogyha betegek. Akkor szakorvosi igazolás kell.

Ősszel mezőgazdasági munka idején kiveszik a gyerekeket iskolából?

Nem nagyon, néha van ilyen eset.

Lehet nekik házi feladatot adni, a tan szereket beszerzik?

Itt is különböző esetek vannak, az a szülő, aki kicsit jobban törődik a gyerekével, az beszerzi, megveszi, a másik pedig egyáltalán nem. A tankönyvekkel kapcsolatban azt mondhatom, hogy ott is különböző esetekkel találkoztam, olyan gyerek is van, hogy annyira rendetlen a családi környezete, hogy nem lehet hazaadni neki a könyvet, ott kell tartsa az iskolában, mert egyszerűen szétszedi, most már olyan drágák a tankönyvek, az elsős ábécés könyv is 108 000 lej, és nem tudják azt aztán megfizetni, és nekem, ha szétszedte, muszáj megfizetnem, mert nincs annyi utánpótlás, mint amennyi kellene, valamiből tanulnia kell a következő rend gyerekeknek is.

Tanszereket megveszik a szülők?

Inkább ceruzákat, szeptemberben szoktak venni színes ceruzát is. A házi feladatokat is ritka, amelyik gyerek elkészíti, amelyik törődik egyáltalán, amelyik azért jön iskolába, hogy tanuljon valamit, az elkészíti, amelyik ezért jön, mert édesanyja minden reggel elindítja, hogy fiam, te el kell menjél, az nem.

Vannak ilyenek, hogy szereplések...?

Azokat nagyon szeretik, a szerepléseket, főleg a zenés táncos dolgokat.

A szülők is eljönnek?

A szülők is eljönnek, és megnézik mindig a gyerekeket.

Tudnak cigányul?

Az itteni cigányok közül senki nem beszél a cigány nyelvet, és hogyha meg tetszik kérdezni, akkor inkább azt mondják, hogy ők magyarok, vagy inkább azt fogják hangsúlyozni, hogy ők magyar cigányok. Tehát ők azt mondják, a minap is beszélgettem egy fiatalal, hogy ő csak akkor lenne cigány, ha a cigány nyelvet beszélné, de ő nem tud cigányul, ő nem cigány.

Akik beköltöztek a faluba, azok rendesebben járnak, vagy jártak valamikor iskolába?

Olyan család, aki beköltözött a faluba kevés van, talán kettő.

Nekik is vannak gyerekeik?

Nekik is vannak gyerekeik, azok már tényleg egyáltalán nem cigányok, mert meg is sértődnek, ha azt mondjuk, hogy cigányok, azok már civilizáltabbak, mert mégis más, hogy a magyarok között vannak, ezt azt még látnak, a környezet is befolyásolja őket, gondolom.

A roma gyerekek tovább tanulnak, öt –nyolc osztályba beiratkoznak?

Nem hallottam ilyen esetről, kettőt is tanítottam, egyik például tavaly végezte el a negyedik osztályt, de nem iratkozott be ötödik osztályba. A testvére az még nagyobb, az talán öt éve, hogy elvégezte a negyedik osztályt, sőt ez gyakori náluk, hogy korán férjhezmennek, és gyereket szülnék, az már gyereket is szült.

A szülők jártak annak idején iskolába? Írástudók?

Egyáltalán nem írástudók, talán négy-öt szülő van az összes családban, körülbelül kétszáznegyven-kétszázötven körül laknak mindössze egy olyan húsz-huszonöt házban, ennek a pataknek a folytatásában, de ennyi emberből öt-hat tud olvasni, azokról a szülőkről beszélek, akiknek a gyereket tanítom, lehet, hogy még vannak idősebb szülők, akik tudnak olvasni, de úgy tudom, hogy nem, nem tudnak azok sem. A pénzt azt ismerik, azzal jól bánnak, de írni-olvasni nem tudnak.

A magyarok, a falubeliek elszigetelődnek-e a cigány lakosságtól, vagy valamennyire kötődnek hozzájuk, például igénylik-e a munkájukat?

Elszigetelődnek a cigányoktól, de igénylik a munkájukat, viszont ez nekik is jól jön, az ételük megvan. Ha egy magyar azt mondja, hogy adok neked 30 000 lejrel többet esetleg, hogy dolgozz, de nem adok enned, akkor nem is megy munkára a cigány. Pedig azért a harminc-negyvenezer lejért ő is be tudná szerezni az ételét,

de hát ő ezt így szokta meg, hogy készen elé teszik az ételt és még kap napszámot. Igénylik a faluban a cigányok munkáját, és csakis őket dolgoztatják a földeken. A faluban általában mindenki mezőgazdasággal foglalkozik, kevés, aki most már gyárba bejár, még a fiatalok között is, nincs nagyon munkalehetőség, és a földdel dolgozik mindenki, vagy bérel földeket, vagy a saját területén nem tudja megoldani, s igénylik a cigányok munkáját.

A cigányok általában pénzt kérnek-e a munkájukért vagy terményeket is, télre raktározna-e élelmiszert? Vagy inkább pénzt kérnek, és télen megveszik?

Télen inkább koldulják, vagy tavaszon ledolgozzák, kérnek egy kis pityókát, káposztát. Nem tudnak raktározni, mert nincs ahol raktározzanak, mert olyanok a házaik, hogy nincsen pince, az ágy alatt tartanak egy-két veder pityókát, egy kosár almát, ilyesmit, meg mondják, hogy nagyon sok apatkány is, éshiábatartják ott, mert megessi. Vannak olyan családok, hogy mondják, hogy most viszünk egy veder pityókát, s akkor 10 000 lejrel kevesebbet kapok mára, de mondom, ez csak kevés mennyiségben.

Valamilyen állatot tartanak?

Disznót tudnak csak tartani, de ezt is csak kevés család, aki fel tudott építeni egy kis deszkapajtát, ólat a disznóknak, egyéb állattal nem foglalkoznak, azt hiszem egy család van, aki lovat tart.

Eladásra?

Nem eladásra, hanem inkább elcserélik, de tudnak elutazni így a városba, de hogy elmenne dolgozni a lóval, azt nem. Elviszi a piacra, elcseréli, esetleg nyer rajta szerintem valami kis pénz. Annak a családnak mindég van egy lóva. Disznókat is, ha tartanak, ilyenkor megveszik, vagy esetleg a munkáért kapnak malacot, és addig, ameddig beköszöntenek a decemberi hidegek, addig nevelik, s akkor már le kell vágják, mert megfagyna abban az ólban, amelyet ők készítenek számára.

A helyi magyar lakossággal milyen viszonyuk van?

Mindehová beengedik őket, s ha kérnek valamit, akkor ki is szolgálják, szoktak ilyent, hogy egy kanál ecet, egy kanál bors, egy kanál paprika, egy kicsi pityóka, egy kicsi káposzta van-e. Olyan nap is van, hogy három személy jelenik meg délután, amikor hazajövök munkából. Egy darab kenyeret kér, ilyen is van, még nem ettek ma a gyermekek, vagy nem határozza meg, hogy mit, csak kapjon valamit. Az idén kedvezett nagyon nekik az eső, és nagyon sok gombát tudtak gyűjteni, s akkor a magyaroknál a faluban adják el, vagy a szomszéd falvakban, vagy kirakják az út szélére is, s ott is árulják. A tavalyi év nagyon nehéz volt, mert nem volt eső, száraz év volt, nem tudtak menni gomba szedni. Talán egy kiló gombáért 60-70 000 lejt is kapnak, azt nem is tudom, ki veszi át. Valaki jön egy autóval s átveszi. Azt mondta egy cigány, hogy egy kiló gombáért nyolcvanezer lejt kap, s ha egy napig kapál, akkor is nyolcvanezer lejt kap, s nem talál a kettő, mert elindul reggel korán, s már tíz-tizenegy fele hazaér, s négy-öt kiló gombát tud hozni, így ahogy én látom, a kosarakban. Ez jó nekik, ez nagyon jól jön, mert amivel nem kell dolgozni, az a jó nekik, nem tudják az időt beosztani, nem szeretik a munkát sem, iskolába is úgy jönnek, hogy fél kilenc-kor, az hogy óra, őket nem is érdekli.

Megtanulják a verseket, a kötelezőeken kívül más is megtanulnak?

Hát, ha a szereplésekre gondolok, akkor igen, szívesen szerepelnek, és ezért tanulják meg. Szoktunk farsangra szerepelni, anyák napjára szerepelni, karácsonykor, év végén többször szoktunk, s ezekre mindig szívesen megtanulják, persze nem kérünk tőlük olyan sokat, hogy a teljesítményüket meghaladja, azt kérjük, amit tudunk, hogy meg tudják tanulni.

Lehet azt tudni, hogy melyik ünnepet ünneplik meg?

Talán a karácsonyt, azt én onnan gondolom, hogy olyankor eljönnek lisztet kérni, diót kérni, olyankor felkészülnek másképpen. Azt már inkább kihasználják húsvétkor, hogy elmenjenek

locsolni, hogy otthon készítsenek valamit, azt nem, vagy a pünkösöd, az egyáltalán nem, egyházi ünnepekre gondolva. Az italt azt szeretik, nem tudom, hogy miért, talán azért, mert nem is gondolkodnak annyira, hogy az mennyire kárukra van, nem fogják fel, vagy azért, hogy azzal a bánatukat elűzzék, vígan tudnak így élni. Ha nincs kenyér agyereknek, akkor is megveszik akávé, a szivart, a cigarettát. Ha nincs füzet vagy ceruza, akkor is azt veszik meg, az a kettő külön dolog, erre mindig áldoznak. Inkább kaját nem vesznek, ha van olyan, hogy születésnap vagy névnap, akkor azt hiszem, hogy azt így ülik meg, ilyen italos körben.

Van valaki, aki vezeti őket, akire felnéznek a közösségben?

Van egy ilyen, aki átadja a parancsot a többieknek, mert a polgármester is szokta hasznosítani őket, ha a község területén takarítani kell, vagy valamit el kell intézni, akkor áthívja, mert itt vannak a faluban a legtöbben. Például a férjem tanácsos, a polgármester szól a férjemnek, ő szól annak a személynek, nem mondhatnám, hogy ő a cigányvajda, de valami ehhez hasonló, s akkor ő átadja a parancsokat, mit kell csinálni, hányra kell megjelenni, ő elmegy a családokhoz s átadja. De különben nem hallgatnak rá igazán, mert ha előfordul egy ilyen bunyó, verekedés – nagyon sokszor előfordul, ha italoznak, egymást késsel szurkodják – szerintem, ha hallgatnának rá, akkor le lehetne őket csillapítani. Ilyenkor ide is behallatszik, pedig elég távol vannak tőlünk.

Amikor az a két család beköltözött a faluba, volt olyan reakció a magyarok részéről, hogy ne mellek költözzön, vagy ez nem jellemző?

Nem, ez a két család már rég beköltözött, ilyen nem volt, sőt ki is tudnak jönni a szomszédok egymással, ahogy én látom, például egy magyar néni hordja a cigányoktól a vizet, mert pont úgy vannak, hogy annak a nélinek nincsen kútja, szegényebb, idősebb család, s akkor megy, s a cigányoktól meríti a vizet, mert a cigányoknál van kút. Vagy a másik cigány családnak a szomszédja egy olyan család, ahol nincs feleség, tehát csak egy férfi él

aléányával együtt, s akkor mindég kéri a cigányénak a segítségét. Tehát nincsen ilyen huzavona.

A gyerekek tudnak olyan énekeket, amely cigányének, a saját kultúrájukból?

Nem, magyar népdalokat tudnak, de cigányt nem. Kosárkötéssel foglalkoznak, seprűkötéssel, egyébvel nem.

Van olyan szülő, aki gondolkodik rajta, hogy a gyereke tovább tanuljon, öt-nyolcba járjon esetleg, vagy van olyan, aki régebb esetleg továbbtanult, kikerült innen?

Igen, van egy pár eset, például a nyolcvanas években volt, aki járt tíz osztályt, annak most is van munkahelye, elhelyezkedett, tehát megállták a helyüket. A tavaly volt egy olyan eset, hogy beíratk egy tanulót az ötödik osztályba, de több esetről nem tudok...

Járnak Magyarországra dolgozni?

Nem, nem járnak. Most a tavasszal vagy kettő elment, de eléggé sikertelenül jöttek vissza, ha jól kerestek volna, s tényleg megérte volna, akkor visszamentek volna.

Van olyan, akinek állandó munkahelye van?

Kettő-háromnak van, azok, akik bent laknak a faluban. Egyik fent dolgozik a likörgyárban, s a másik pedig az útügynél, de úgy lehet, hogy szezonban csak, de munkakönyvvel szerintem.

A gyerekeket hozzák a szülők iskolába, vagy el kell menni, úgymond összeírni őket?

Van, aki eljön s bejelenti, de azért biztonságból én mindég lejárrom őket, mert mozgás is van, tehát költöznek el, vagy hoznak egy új feleséget éppenséggel egy hét vagy nyolc éves gyerekekkel, vagy kettővel, vagy hárommal, s akkor biztonságból én mindig lejárrom őket, s akkor összeírom azokat, akik óvodakötelesek lennének, s az elsősöket.

Óvodába nem akarják a gyerekeket küldeni vagy nincs lehetőség, hogy óvodába járjanak?

Az anyagi helyzet, meg hogy az egy gond, hogy a kisgyereket lehozzák óvodába, mert a központban van az óvoda, s amúgy is megkapják a gyermeksegélyt, postán keresztül, tehát miért hozza el óvodába? Ezért íratják be iskolába is, például volt egy olyan eset, hogy a szülő későn ébredt fel, október-november körül, hogy nem kapja a gyermeksegélyt, mert nem íratta be iskolába, s aztán jön s beírta nyolcévesen is. Idén volt egy tizenkét éves elsőosztályosom is. Utasítást kaptam a tanügytől, hogy ha tanulni akar a gyerek, be kell írjam, nem is tudtam, mit kezdjek a tizenkét évessel.

Hátráltatják az oktatást, vagy azért lehet haladni?

Lehet haladni, de azért egy bizonyos mértékben hátráltatják, mert gyengék ezek a gyerekek, óvodába sem jártak, tehát azzal kezdjük az első osztályt, hogy megtanítjuk fogni a ceruzát, vagy megtanítjuk húzni az egyenes vonalat vagy a görbe vonalat, vagy meg kell tanítani rajzolni. A magyar gyerekeknek ez egy kicsit hátrányos most már kezdtek lenni olyan esetek, főleg olyan magyar családoknál, akiknél jobb az anyagi lehetőség, hogy elviszik városra a gyerekeket, most már úgy nevezik a mi iskolánkat, hogy cigányiskola, csak akinek nincs lehetősége, hogy bevigye a városba, az hagyja itt a gyereket. Szerintem a szülők is arra gondolnak, hogy hátrányos itt a helyzete, vagy pedig azért, hogy ne legyen cigányok között, azért viszi el.

Fordulnak-e elő lopások?

Csak olyan lopások, hogy egymás tízóráját megeszik, például az idén is volt olyan eset, hogy négyszer-ötször is megette egy gyerek a másik tízóráját. Én gondolkodtam, hogy vinnék nekik, annak a gyerekeknek, mert sajnálom, mert szerintem az a gyerek este sem evett, amelyik másnap nem bírja az éhséget, délig ameddig hazamegy, s szerintem azért kényszerül rá, én látom, hogy ő

elveszi a tízórait, somfordál, mint egy kicsi egérke, s kilési, mikor veheti el, de csak ilyen lopások fordulnak elő, más nem.

Be van vezetve a villany a házaikba?

Be van vezetve a villany, olyan ház is van, ahol van televízió, de kevés, elmennek egymáshoz, megnézik a filmeket, vagy amit szeretnek.

Szavakban, kifejezésben, szókincsben sokkal hátrányosabb helyzetben vannak, mint a magyar gyerekek, vagy utolérlik őket?

Nem érik utol azt hiszem soha, az iskolásokról beszéltek, nagyon helytelenül használják a szavakat, úgy ahogy ők ott megszokták, így hallják a szülőktől. Például nem tudják azt mondani, hogy fekete. Hiába mondom, százszor is elmondjuk a négy év alatt, de az nem fekete, hanem fekete neki. Vagy: „menyü haza az iskolából”, „menyü-e ki az udvarra”, ilyen helytelen beszéd alakult ki, mert így hallják otthonról a szülőktől, és elismételjük, hogy kell beszélni, és nyolc órától tizenkettőig hallják, hogy mi hogy beszélünk az iskolában, de nem lehet ezt kiküszöbölni, egész nap velük kellene lenni, hogy így alakuljon ki a beszédük helyesen.

Megértene minden kifejezést, az elvontabbakat?

Nem értik meg, azért is mondtam, hogy hátrányos helyzetben vannak. Például, hogy aragáz, megmutatom neki, azt mondja, hogy hűtőszekrény, a másik mondta, hogy nem hűtőszekrény, mert a tanító néni én láttam, ebben sütte a húst. Rokon értelmű szavakat egyáltalán nem ismernek, sokszor még egyszerű szavakat sem tudnak megmagyarázni, hogy az mit jelent.

Járnak orvoshoz?

Az orvos, ha házhoz hívják, 150 000 lejt kér el, ha hozzá mennek, 50 000 lejt, s ezeknek a feltételeknek nem tudnak eleget tenni.

S akkor nem járnak orvoshoz, vagy az orvos ingyen ellátja őket?

Az orvoshoz mennek hónap elején, mert tudják, hogy az orvos hónap elején, amíg elfogy az a bizonyos összeg, ami nekik ki van utalva, addig ír ingyen gyógyszert. Akkor elmennek, ha betegek, ha nem, mondják, hogy fáj a torkuk, vagy valamit kitalálnak, s akkor van valami tartalék gyógyszerük.

Kapnak néha valami segélyt?

Kaptak Németországból segélyt, mindenki kapott a faluban, de a doboz ruháért egy bizonyos összeget kellett fizetni, az összeg szimbolikus volt.

Mi történt, nem arra törekedtek, hogy tartsanak meg valamit, hogy abba járassa iskolába a gyerekeket, vagy hogy ne fázzon meg az a gyerek, hanem jártak vele a faluban, eladták a darabokat, s akkor mi lett belőle, cigaretta, ital, s kevesebb kenyér.

Ahhoz kapaszkodnak, amivel kevesebbet kell dolgozni, jól jön nekik a segély. Kilencventől tanítok itt, akkor iskolába sem jöttek el, mert nem volt a gyermeksegély az iskoláztatáshoz kötve, vagy talán olyan segély sem volt még, nem is jött el egy sem. Akkor én emlékszem, tanítottam huszonegy gyereket, s az mind magyar volt. A magyarok nem szülnek gyereket, ugyanannyi magyar család van, mint amennyi cigány családot számlálok, de vagy egy gyerekkel, vagy két gyerekkel, s az sehogy sem arányos.

